

הודאה על מלחמת יום כיפור - סיפור אישי ובירור הלכתי

הקדמה

א. תמצית תיאור ההצלה

ב. הצלה בתוך הצלה

ג. פורים פרטי - עמדת החיי אדם

ד. רמב"ם הלכות תעניות - כל צרה שאירעה ליחיד או לציבור מחייבת חשבון נפש

ה. חובת ההודיה על הניצחון וההצלה במלחמת יום כיפור

ו. מטרת הציון להפנים ולהנחיל את לקחי מלחמת יום כיפור לדורות הבאים

ז. האם נכון לקבוע יום הודיה כאשר אנו מבכים את כל הנופלים הרבים במלחמה?

ח. נדרי לה' אשלים

ט. הזיכרון בימים אלו של מחלוקת ופילוג בעם ישראל

י. ט"ו באב התיקון לתשעה באב

דברי סיום

הקדמה

למחרת יום כיפור, בליל י"ב בתשרי תשפ"ד, אזכה בעז"ה לציין זו הפעם החמישים את הלילה והיום בו אירע לי נס גדול - הצלחתי ביחד עם חברים רבים נוספים להיחלץ מעומק שטח הכיבוש הסורי בדרום רמת הגולן. ציון ליל י"ב בתשרי לבש אצלי צורה ואופי שונה בהתאם למקום בו הייתי בכל שנה, ובהתאם למשתתפים. בשנה הראשונה, שנת תשל"ה, ליל י"ב בתשרי חל בליל שבת, וצינתי זאת ב"משמר" עם חבר קרוב שעבר יחד איתי את אירועי הימים הללו שנה קודם. לאחר מכן נהגנו מדי שנה לכנס חברים שחוו את המלחמה כלוחמים או כאזרחים, ולדון במשמעות מלחמת יום כיפור עבורנו. בשנים מאוחרות יותר סיפרנו את סיפורנו ואת סיפור המלחמה בכלל לדור שלא חי באותן שנים. במהלך השנים שמעו רבים, במקומות שונים ברחבי הארץ והעולם, את סיפורי הפרטי ואת סיפור המלחמה ומשמעותה, וכיצד היא אמורה להשפיע עלינו כיום.

כך ציינתי מידי שנה את ליל י"ב בתשרי, ובתפילות היום כולו הקפדתי לכוון ולחשוב על אירועי המלחמה בעיקר בברכת "מודים אנחנו לך" בתפילות העמידה, ובמיוחד במילים "ונספר תהילתך על חיינו המסורים בידך... ועל ניסוך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת...".

עוד דבר שאני נוהג להקפיד עליו מידי שנה הוא להתכוון בעת אמירת הלל בימי הסוכות גם על הניצחון המרשים וההצלה הגדולה של עם ישראל במלחמת יום

כיפור. בעיקר בעת אמירת פרק קטז אני חושב על מלחמת יום כיפור בפן האישי ובפן הלאומי:

...אֶפְפוּנִי חֲבִלִי מוֹת וּמִצָּרִי שְׂאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֲמַצָּא: וּבָשָׁם ה' אֶקְרָא
אָנָּה ה' מִלְטָה נִפְשִׁי... כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינֵי מִן דְּמָעָה אֶת רַגְלִי
מִדָּחִי... מָה אָשִׁיב לָהּ כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי... נְדָרֵי לָהּ אֲשַׁלֵּם... יָקָר בְּעֵינֵי ה'
הַמּוֹתָה לְחַסְדֵּי... לֹא אֲזַבֵּחַ זֶבַח תּוֹדָה וּבָשָׁם ה' אֶקְרָא: נְדָרֵי לָהּ אֲשַׁלֵּם נִגְדָה
נָא לְכָל עַמּוֹ...

אחרי חמישים שנה אנסה להבהיר, בעיקר לעצמי, מה ראיתי להקפיד על ציון יום זה מדי שנה בשנה, מה התוכן הראוי ליום כזה, והאם היה ראוי לקבוע יום הודיה עם אמירת הלל על ההצלה של עם ישראל במלחמת יום כיפור.

א. תמצית תיאור ההצלה

כ"הסדרניק" צעיר הוצבתי לאחר סיום אימון צמ"פ (צוות, מחלקה פלוגה - אימון היסוד להכשרת טנקיסטים) כאיש צוות טנק בחטיבת מילואים (חטיבה 217), שהטנקים שלה אוחסנו בבית דראס - מערבית לקרית מלאכי. החטיבה גויסה בעיצומו של יום הכיפורים, ושעטה על זחלים כבר במוצאי יום כיפור לכיוון תעלת סואץ על מנת לנסות לעצור את הכוחות המצריים שפלשו לסיני, ולסייע לכוחות המועטים מאוד שניסו לעצור בעדם.

אלא שאני לא הצלחתי להגיע עם חבריי לגדוד הטנקים שלי, מכיוון שבערב יום הכיפורים, כשאף אחד לא העלה על דעתו שכעבור יממה נהיה בעיצומה של מלחמה קשה ונוראה, הגעתי לרמת הגולן משיבת הר-עציון על מנת להיות שליח ציבור ביום כיפור במחנה ראפיד כפי שנקרא אז - מחנה ששכן למרגלות תל פארס הנמצא בנקודה המזרחית ביותר ברמת הגולן. כמו עוד רבים מחבריי בישיבה הגענו למוצבי הגבול בגולן ובתעלת סואץ בהתנדבות וללא שגויסנו, כשאנו ממלאים את בקשתו של ראש הישיבה הרב עמיטל להחליף חברים הסדרניקים שגויסו לראש השנה ויום הכיפורים כדי לסייע לרבנות הצבאית באירגון התפילות במוצבי צה"ל. הרב עמיטל ביקש מאיתנו להחליף את חברינו שהיו במוצבים בראש השנה כדי שהם יוכלו לשהות בישיבה ביום כיפור, לאחר שאנו זכינו להיות בישיבה בראש השנה כשהם היו במוצבים.

כך מצאתי את עצמי בצהרי יום כיפור ביחד עם צנחנים מגדוד 50 שהחזיקו את קו המוצבים בדרום רמת הגולן - במקום בו הייתה הפריצה העיקרית של הסורים לרמת הגולן. בעת שעמדנו להתחיל תפילת מנחה החלה התקפת מטוסים עזה עלינו, כמו על כל הנקודות האסטרטגיות החשובות בצפון, בליווי הרעשה ארטילרית כבדה על

כל רמת הגולן, כאשר בתוך רבע שעה ירדו על רמת הגולן 30 אלף פגזים! מיד לאחר מכן, פרצו הסורים לתוך רמת הגולן באזור בו היינו עם שיירות טנקים אין-סופיות. מול הטנקים הסורים הזורמים ללא הפסקה ניצב גדוד 53 של חטיבת השריון 188 עם שלושים טנקים, שהתפרסו על מנת להגן על פתחת רפיד. הכח הסורי שמולם מנה כשש מאות טנקים מתוגברים באלפי קני ארטילריה. למרות מלחמת הגבורה של מעטים מול רבים אי אפשר היה לעצור את שטף הכוחות האדיר שפרץ לרמת הגולן, ובתוך מספר שעות היינו לכודים בעומק שטח כיבוש סורי.

בבונקר בו שהינו התרכזו במהלך השעות הראשונות של הלחימה כמאה לוחמים שהגיעו אלינו מכל האזור, בנוסף לעשרות הלוחמים שהיו בו בערב יום כיפור. הגיעו אלינו טנקיסטים שהטנקים שבהם לחמו נפגעו, צנחנים שפנו מהמוצבים, אנשי ארטילריה ושריון שכליהם נפגעו, פצועים מהלחימה שהגיעו לטיפול בתאג"ד שנפרס בבונקר סמוך, וגם חברים מהישיבה שהיו פזורים בין כוחות אחרים באזור. המוצב שלנו היה מוקף כולו בכוחות סוריים.

ביום ראשון בבוקר - למחרת יום כיפור - עשינו ניסיון ראשון לפרוץ את המצור ולהגיע לקווי כוחותינו בהליכה רגלית לכיוון מחנה נאפח דרך ציר הנפט (אי אפשר היה לצאת ברכב כי צירי התנועה היו מלאים בכוחות סורים). אלא שניסיון זה נכשל, לאחר שנתגל לנו ע"י טנקים סורים שהחלו לירות עלינו, ונאלצנו לחזור במהירות ולהתבצר בבונקר. הסורים גילו את כמות החיילים הנמצאים במקום, ומיד כשחזרנו החלה הרעשה כבדה ביותר על המחנה והבונקר בו היינו, ועל המוצב בתל פארס הסמוך. בשעות אלו היה נדמה שסופנו קרוב, וכל אחד התכנס בתוך עצמו ולחש דברי תפילה בבונקר החשוך. זוג תפילין שהיה לבחור בוגר צייטלין עבר מיד ליד ומראש לראש, והיו שכתבו מכתבי פרידה.

בשעות אחר הצהרים של אותו יום ראשון תקפו אותנו ואת תל פארס שמעלינו אנשי קומנדו סורים שהונחתו לידינו ע"י חמישה מסוקי סער. כמה מהמסוקים הופלו, אך אנשי הקומנדו במסוקים שלא נפגעו נחתו למרגלות תל פארס, טיפסו על התל וכבשו אותו. אנשי מודיעין שהיו בתל הצליחו לצאת ממנו בעוד מועד, וחלקם הגיעו לבונקר בו שהינו. החבל התהדק סביב לצווארנו, והרגשנו שחינו מוטלים על כפות המאזניים.

ההצלה הגיע מכיוון לא צפוי: באותו ערב, אור ל"ב בתשרי, בחסות החשיכה, חילצו אותנו 12 הטנקים שנותרו כשירים מ-30 הטנקים של גדוד 53 שלחמו בגיזרה והגנו עלינו במהלך כל יום הלחימה הארוך. כל הלוחמים שהיו בבונקר עלו על סיפוני הטנקים וצריחיהם (לעיתים אף 15 איש על כל טנק, נוסף לכמה 'טרמפיסטים' בתוך הצריח מעבר לאנשי הצוות), ויצאנו במסע הזוי בניסיון לפרוץ לעבר קווי כוחותינו -

מסע שמוכר בשם "שיירת הרפאים". כמה דקות לאחר עזיבתנו נכנסו הכוחות הסורים למחנה ממנו אך יצאנו. הנסיעה הייתה בדממת אלחוט ובחשכה גמורה, כשאנו חולפים בין חניוני טנקים סורים שחשבו שגם אנו כוח סורי. לאחר כחמש שעות של ניסיונות למצוא דרך נסיגה בטוחה בנסיעה זהירה בשטחים המרוחקים מצירי התנועה הקונבנציונליים שהוחזקו בידי הסורים, כשהגענו לאיזור מעלה גמלא וחשבנו שהרע מכל מאחורינו, גילו אותנו טנקים ישראלים שזה עתה עלו לרמת הגולן על מנת למנוע מהסורים לגלוש לכנרת. הם חשבו שמדובר בכוח שריון סורי המתקדם לעומתם, והם ירו לעברנו ופגעו בטנק המוביל, והרגו את קמב"ץ הגדוד (למחרת נהרג גם אחיו שהיה מג"ד שריון בקרב בסיני). רק אחרי זה הובהר להם שאנו כוח ישראלי.

במקום זה נאלצנו לרדת מהטנקים, על מנת לאפשר להם להילחם נגד טנקים סורים שאף הם ירו עליהם, אנחנו בהדרכת סמג"ד גדוד 50 התחלנו לנוע רגלית בנחל דליות במורד הגולן. ההליכה הזו לא תואמה עם הטנקים שהורידו אותנו, ולאחר מכן הם חיפשו אותנו במשך זמן רב. גם אנחנו לא חשבנו שלא נחזור לטנקים, וכך השארתי בטנק שהייתי עליו שקית עם התפילין שלי ועם הספר 'אורות התשובה' שלקחתי עמי בעת שעזבנו את הבונקר. בעת הירידה בנחל נורו מעלינו פצצות תאורה, וכל פצצה כזו שהורמה לאוויר השכיבה את כולנו על הקרקע. כדי שלא להשאיר אף אחד בשטח הקפדנו להעיר את כל אלו שנרדמו מרוב עייפות ברגע שעברו לתנוחת שכילה...

עם שחר, אחרי הליכה של חמש שעות, הגענו למוצא הנחל בצפון הכנרת, כשאף אחד בצה"ל לא יודע עלינו ועל מקומנו, ואנו לא יודעים האם בפתח הנחל ניתקל במארב ישראלי או במארב סורי. אכן ירו לכיווננו מגדות הנחל - אך היו אלו טנקים ישראלים שלא הבחינו בנו, שערכו בטרם עלייתם במעלה גמלא להדוף את הסורים ניסוי כלים על מנת לוודא שכלי נשקם תקינים. רק כשהם ראו אותנו הם הבינו שהם יורים לכיוון חיילים ישראלים הנסוגים מרמת הגולן, והפסיקו את האש.

היום הקודם, י"א בתשרי, בו היו חיינו מוטלים על כף המאזניים, היה גם היום בו היה מונח גורלה של מדינת ישראל כולה על כף המאזניים, כאשר הסורים עמדו לגלוש לכנרת ומשם להמשיך לטבריה והגליל, כשכוחות המילואים עדיין לא עמדו מולם במלוא עוצמתם. גשרי הירדן אף הוכנו לפיצוץ, על מנת לנסות לעכב את הטנקים הסורים בפריצתם הצפויה לעמק הירדן. באותו יום קשה הביע שר הבטחון דאז משה דיין את הערכתו המקצועית שאנו עומדים בפני חורבן הבית השלישי, ולפי פרסומים זרים הוא גם שקל ברצינות להשתמש בנשק גרעיני כדי למנוע את חורבן הבית השלישי. יום י"ב בתשרי בו ניצלנו היה גם היום בו התחיל המהפך ברמת הגולן. התחיל שלב הבלימה - כוחות השריון שעלו לגולן הצליחו לעצור את הסורים

ולהדוף אותם חזרה אל מעבר לגבול. וכאשר ההצלה הפרטית משתלבת עם הצלת עם ישראל ומדינת ישראל – קיימת בהחלט סיבה ראויה לציין את היום המיוחד והחשוב הזה מדי שנה בשנה.

לפני שאמשיך אני רוצה לצטט דברים קצרים בהם פתחתי את דברי ההספד ליד מיטתו של אבי מורי **אברהם שמואל בן אליעזר וייטמן** הכ"מ, שהיה לוחם וגיבור אמיתי, ושלזכרו הטהור נכתבים הדברים:

...אינני יודע מה נכון וראוי לספר ולהזכיר בשעת פרידה זו. לבסוף החלטתי לספר על מפגש אחד בינינו, שבעיניי היה הכי עוצמתי ורב רושם מכל אלפי המפגשים שהיו לנו – מפגשים שבנו אותי והטביעו בי את חותמם. החלטתי לספר על המפגש שהיה לנו ביום השלישי למלחמת יום כיפור.

הייתי אז בן עשרים – תלמיד בישיבת ההסדר באלון שבות. בערב יום כיפור נקראתי לעלות לרמת הגולן על מנת לשמש כשליח ציבור עם חברי יצחק גוטמן במפקדת הפלוגה של גדוד חמישים במחנה רפיד – הנקודה המזרחית ביותר בגולן שבידינו, בדיוק במקום שבו הייתה הפריצה העיקרית של הסורים פחות מ-24 שעות אחר כך. כאבא אוהב ומפנק נתתי לי לעלות לרמת הגולן עם הרכב שלך. כבר במוצאי יום כיפור ידעת אתה ואמא שרפיד נכבשה ע"י הסורים, והחשש מהנורא מכל היכה בכם במלוא עוצמתו. כל מאמצים לברר מה עלה בגורלי עלו בתוהו. הדאגה כרסמה בלבכם, וכל שעה שחלפה מבלי לשמוע ממני מאומה הגבירה את החשש הגדול לגורלי. בסתר לבכם קיוויתם שאולי אולי אני שבוי ולא הרוג. אחרי שהצלחנו בדרך לא דרך להיחלץ מעומק השטח שבשליטת הסורים, בו היינו לכודים במשך יום וחצי, הגעתי הביתה ביום השלישי למלחמה – ביום שני בצהרים.

אני זוכר היטב את החיבוק העז ואת הדמעות ששטפו את עיניך כשנפגשנו. "ראות פניך לא פיללתי" – הרגשתי שאתה משחזר את הרגשותי של יעקב אבינו כשנודע לו שיוסף בנו חי. מיד לאחר ההתרגשות הגדולה שבפגישתנו כל מה שביקשתי היה לישון כמה שעות. אמרתי לך ולאמא שמחר בבוקר אצא ליחידת השריון שלי – אליה לא יכולתי להגיע ביום כיפור מכיוון שהיינו נצורים ברמת הגולן.

לא אשכח את תדהמתך הגדולה על כך שאני מתכוון להישאר בבית מספר שעות בטרם אסע ליחידת השריון שלי. "הייתכן?!" אמרת. "יש מלחמה! קיבלת צו 8 לגיוס מיידי! איך ייתכן שאינך יוצא מיד ליחידה?!" ממש כמו אברהם אבינו האומר 'הנני' כשהקב"ה מצווה עליו להעלות את בנו האהוב והיחיד לעולה, גם אתה לא חשבת על עצמך ולא על כל הימים הקשים

שעברו עליך ועל אמא, ולא על הסכנה הגדולה בה אני הייתי נתון עד לפני מספר שעות, ולא על הסכנות אליהם אני נשלח כעת.

כאיש שכל ימיו העמיד את חובתו למדינה מעל לצרכיו ורצונותיו האישיים - גם הפעם התגברת באופן מדהים על תחושותיך האישיות והפרטיות, והורית לי לצאת מיד לעזרת ישראל מיד צר. במלחמת מצוה הכל יוצאים אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, וגם אב אוהב שולח את בנו בלא כל היסוס למרות שרק דקות ספורות קודם הוא חשב שכבר לעולם לא יראה אותו שוב. אין פלא שמפגש זה הטביע עלי רושם עז ביותר, וגילה לי מעט על אישיותך המדהימה שעוצבה לאורו של אברהם אבינו. גיבור הייתי - גיבור הכובש את יצרו האישי ומשרת את עמו, את מדינתו ואת החברה בה הוא חי. גיבור ששם את חובותיו הציבוריות והלאומיות מעל רצונותיו וצרכיו האישיים והפרטיים.

ב. הצלה בתוך הצלה

אלא שזה אינו סוף הסיפור. ירדתי דרומה על מנת להצטרף לגדוד הטנקים שלי, שכבר לחם עם שאר כוחות השריון בניסיון להדוף את הצבא המצרי שהתבסס על אדמת סיני בכוחות גדולים ביותר. כשהגעתי למפקדת הגדוד בבית דראס התברר לי שהעובדה שהייתי ביום כיפור ברמת הגולן דווקא היא זו שהצילה אותי, מכיוון שבדיקו באותו יום שנחלצתי מהסכנה, "ב בתשרי, הושמד גדוד השריון שלי במארב מצרי. הגדוד אליו הייתי אמור להגיע ביום כיפור אילולא הייתי נצור ברמת הגולן היה גדוד 113 של חטיבה 217 בפיקודו של אסף יגורי, והוא נכנס למארב מצרי עוצמתי ליד גשר פירדאן שעל תעלת סואץ. לוחמים רבים, כולל חברים קרובים מהמחזור שלי בישיבה, נהרגו ונפצעו, ומפקד הגדוד אסף יגורי ולוחמים נוספים נלקחו בשבי. בין הנופלים ביום עקוב מדם זה היה גם חברי הקרוב מהמחזור שלי בישיבה שהיה גם נהג הטנק שלי דניאל אורליק הי"ד. הוא נחשב נעדר חודשים רבים, והובא לקבורה רק כחצי שנה לאחר נפילתו, כשבמסגרת ההסכמים עם המצרים התאפשר לנציגי צה"ל להיכנס לאיזור בו נותרו הטנקים הפגועים - איזור שנותר בשליטת המצרים בסיום המלחמה. רק אז נמצאה וזוהתה גופתו בטנק הפגוע.

וגם זה כמובן איננו סוף הסיפור, שהרי רק כאן התחילה עבודי המלחמה האמיתית כטנקיסט. צורפתי לחטיבה 500, ועמה נלחמתי בתחילה בסיני ולאחר מכן מעבר לתעלת סואץ במסגרת אוגדתו של אלוף אברהם אדן (ברן). בימי המלחמה הללו, שהחלו בסוכות ונמשכו עד יומה האחרון של המלחמה בכ"ח בתשרי, היו לי סיבות רבות לקביעת ימי הודיה נוספים. כאן אזכיר רק שביומה האחרון של המלחמה הייתי שוב לכוד כאיש צוות טנק עם הגדוד שלי בתוך העיר סואץ שבמערב התעלה. גדוד

הטנקים שלנו נכנס ראשון לעיר ונקלע למארב קטלני. בתוך דקות נפגעו כל מפקדי הגדוד - מפקדי הטנקים, מפקדי הזחל"מים והזלדות - מפקדי מחלקות ומפקדי הפלוגות, ובניסי ניסים, ואחרי שעות של לחימה קשה ורבת נפגעים בשטח בנוי, ואחרי ניסיונות נועזים לחילוץ הפצועים מהעיר, הצלחנו לצאת גם משם, עם נפגעים רבים מאוד. חלק מהנפגעים נותרו בעיר והוכרזו כנעדרים, וחלקם נעדרים עד היום. גם כאן משתלב הסיפור הפרטי עם חובת ההודיה הלאומית של עם ישראל כולו על סיומה של מלחמת יום כיפורים בניצחון מדהים, כשלמרות שנתפסנו לא מוכנים באופן שסיכן את מדינת ישראל, כפי שלא קרה קודם לכן מעולם, וב"ה גם לא בחמישים השנים שלאחר מכן, הצלחנו להתאושש, להדוף את האויב גם בדרום וגם בצפון, ואף לעבור את הגבול ולכבוש שטחים בארצם ולאיים על בירותיהם.

ג. פורים פרטי - עמדת החיי אדם

בסוף ספר חיי אדם (סוף כלל קנה) פוסק רבי אברהם דנציג שמי שאירע לו נס יכול (ודוק - לא חייב) לתקן לעצמו לעשות אותו יום לפורים מדי שנה. בהמשך מספר המחבר שכך הוא ומשפחתו נוהגים לעשות מדי שנה בעקבות נס שנעשה להם בשנת תקס"ד (בדיוק 170 שנה לפי מלחמת יום כיפור), כשהיה פיצוץ בחצר ביתם שגרם להרס רב ול-31 הרוגים. בפיצוץ נפגע גם ביתו של בעל החיי-אדם, וקיר שהתמוטט בו כמעט שהרג את בתו שנפצעה, וגם אשתו ושאר ילדיו נפגעו באופן קל. מלבד נזק גדול שנגרם לרכוש. בעקבות זאת קיבל בעל חיי-אדם על עצמו ועל כל צאצאיו אחריו לעשות את יום הצלתו ליום הודיה, שחציו לה' בתפילה ובתענית לכל מי שיכול להתענות, ובלילה שלאחר מכן להתפלל תפילה חגיגית - להדליק נרות ולומר שיר היחוד ושיר הכבוד ופרקי תהילים נבחרים, ולהזמין לומדי תורה לסעודה, ולתת צדקה לעניים. המתכונת עליה מדבר החיי אדם הינה המתכונת של פורים, בו יום הלחימה וההצלה נקבע כיום תפילה ותענית, והיום שלאחריו - היום בו נחו היהודים מאויביהם - נקבע כיום משתה, שמחה ויום טוב.

ד. רמב"ם הלכות תעניות - כל צרה שאירעה ליחיד או לציבור

מחייבת חשבון נפש

כאמור, לדעת החיי אדם מדובר על רשות ולא על חובה גמורה, אבל נראה שגם אם אין חובה הלכתית ברורה לקבוע יום הודיה על הצלה פרטית, קיימות סיבות רבות מדוע חייבים לציין את הניצחון במלחמת יום כיפור מדי שנה.

בראש הלכות תעניות כותב הרמב"ם שמצוה מהתורה לזעוק ולהריע על כל צרה שתבוא על הציבור, כדי להחדיר בתודעתנו שהדברים שקורים לנו אינם מקריים, אלא

מקורם בקב"ה שמצפה מאיתנו להיטיב את דרכינו ומעשינו. ואם כן, אם עם ישראל שבארץ ישראל חווה טלטלה כל כך עזה עד שקיומו היה נתון בסכנה, מוטל עלינו לנסות להבין על מה עשה לנו הקב"ה ככה, ומה עלינו לעשות כדי שהקב"ה לא יביא אותנו שוב למצב דומה. כפי שמדינת ישראל מנהיגה וצבאה היו חייבים להפיק את הלקחים מהטלטלה שעברה עלינו, ולדאוג שמה שהביא אותנו לסכנה הגדולה בה היינו נתונים ולאבידות הרבות שאיבדנו לא יישנה - לא היהירות והביטחון המופרז של 'כוחי ועוצם ידי', ולא הזלזול וההזנחה במצב הכלים והציוד שהיו אמורים לשמש את כוחות המילואים, ולא ההתעלמות מאזהרות והתראות וסימנים מובהקים לפרוץ מלחמה, ולא הביטחון המוחלט שבכל מקרה ובכל מצב תהיה ידנו על העליונה בגלל עוצמת חיל האוויר ועדיפות כוחות הקרקע וכו' וכו' - כך גם חלה עלינו כאנשי אמונה חובה לחשב את דרכינו ולנסות להבין על מה ולמה עשה ה' ככה לנו, מה המסר שהקב"ה רוצה להעביר לנו, וכיצד ובמה עלינו לשפר את התנהגותנו ואת דרכינו.

מיד אחרי מלחמת יום כיפור היינו כולנו תחת הרושם של החוויה המטלטלת והקשה שעברנו, ומן הסתם הדברים השפיעו על התנהגותנו והתנהלותנו. באופן טבעי במהלך השנים הדברים הולכים ומתעמעמים ונשכחים, ולכן יש חשיבות רבה ביותר ככל שחולפות השנים לחזור ולרענן את זכרוננו בחוויה שעברה על עם ישראל, ולהעבירה גם לילדינו ולנכדינו, כדי שנסיק את המסקנות הנדרשות ונתנהג באופן שלא נגיע שוב חלילה למצב דומה, ושהקב"ה לא יזדקק ח"ו שוב לרענן את זכרוננו כדי שננהג בהתאם.

"חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" - מטרת חג הפסח היא שהמאורע הכביר של יציאת מצרים ישפיע על חיי עם ישראל לא רק בדור יוצאי מצרים אלא בכל דור ודור. לשם כך יש לרענן את הזיכרון ולספר את סיפור יציאת מצרים ולחוות אותו שוב ושוב מדי שנה - את השעבוד ואת הגאולה, את הגנות ואת השבח. והוא הדין גם בנוגע למאורע בסדר גודל של מלחמת יום כיפור. כשיחיד או ציבור עוברים חוויה קשה ומטלטלת נגרמים שני דברים - האחד שינוי התנהגות כתוצאה מהבנת הפרופורציה הנכונה בין עיקר לטפל, בין הדברים החשובים בחיי האדם ובין הדברים שהינם מותרות שניתן וצריך לוותר עליהם. השני - הוא שיתוק ואי יכולת לפעול כתוצאה מהכאב על האסון ועל האובדן במכה שניחתה עלינו. הדבר הראשון הינו מנוע חיובי לצמיחתו ולהתפתחותו של האדם בכיוון החיובי והטוב, שמביא ליתר אהבת הזולת, ליתר חסד, לריבוי טובה, ומצד שני לפחות קנאה, תחרות, מריבות ופגיעה בחברים. לעומת זאת, הדבר השני, השיתוק, פועל בכיוון השלילי ומונע מהאדם להתקדם ולהמשיך לפעול, ליצור, להתקדם ולעשות טוב בחייו.

השיכחה נועדה לטפל בדבר השני, השלילי, ולאפשר לאדם לחזור לשגרה

ולפעילות ולעשיית טוב. הזיכרון נועד לשמר את הדבר הראשון, החיובי, של הטמעת העיקר החשוב והמקדם, לעומת הטפל המיותר והפוגם. מוטל עלינו להיזכר בתחושת התלות המוחלטת בקב"ה בימי הסכנה ולנסות לשמר תחושה זו גם בימי הטובה "וְאֵנִי אֶמְרָתִי בְּשִׁלּוֹי בַּל אֶמוּט לְעוֹלָם. ה' בְּרָצוֹנָה הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עַז הַסִּתְרָתְךָ פָּנֶיךָ הַיְיָתִי נִבְהָל" (תהילים ל). גם בימי השלווה חשוב שלא להיות בטוחים בעוצמתנו ובכוחנו - "בל אמוט לעולם" - ולזכור את הבהלה והפחד בעת הסתר הפנים.

ה. חובת ההודיה על הניצחון וההצלה במלחמת יום כיפור

מטרה חשובה נוספת של קביעת יום זיכרון למלחמה הינה לציין את גודל הנס שזכינו לו בעזרת הקב"ה במלחמת יום כיפור. אנו יודעים לציין את מלחמת ששת הימים ואף לומר 'הלל' בברכה על ההצלה הניסית ממוות לחיים בשנת תשכ"ז, אך ההצלה במלחמת יום כיפור הייתה גדולה מכך. מלחמת ששת הימים נפתחה כשהצבא היה ערוך ומוכן ודרך קפיץ כתוצאה מימי ההמתנה הארוכים בטרם פרוץ המלחמה, והמלחמה החלה ביוזמה של מדינת ישראל שלא חילתה למכה ראשונה שתונחת עליה ע"י אויביה. לעומת זאת, במלחמת יום כיפור נתפסנו כולנו עם כוחות סדירים מינימליים שלא היה להם כל סיכוי לעמוד מול הכוחות האדירים והעצומים שעמדו מולם. לאורך כל תעלת סואץ ניצבו כ-500 חיילים ישראלים שניסו לעצור שיטפון של כ-70 אלף חיילים מצריים מצוידים בטנקים, טילים וארטילריה כבדה, ולמרות שנתפסנו לא מוכנים הצלחנו להפוך את הקערה על פיה, להדוף את הפולשים והתוקפים, ולהגיע למצב שלולי איומי המעצמות היה מושמד שליש מהצבא המצרי, וכוחותינו היו מגיעים לפאתי דמשק. הצלה וניצחון כאלו מחייבים הודיה והלל לקב"ה, וכדברי הגמרא בפסחים: "והלל זה מי אמרו? נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבוא עליהן, ולכשנגאלין אומרים אותו על גאולתן" (קז, א). יש כמובן לדון אם החיוב הינו רק בעת ההצלה או כל שנה במועד ההצלה, והאם החיוב מהתורה או מדרבנן, וכפי ששמע מהגמרא במגילה: "אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לחירות אמרין שירה - ממיתה לחיים לא כל שכן" (יד, א). מגמרא זו עולה שיש חובת הלל כאשר מדובר בהצלה שקרתה בארץ, ובמצב בו אנו לא נתונים תחת שלטון זרים ויכולים לומר "הללו עבדי ה'", וכפי שקרה לפני חמישים שנה. עיי"ש.

ההודיה על ההצלה מחד ועל הניצחון הגדול מאידך חשובה לא רק כלפי שמיא, אלא גם כלפינו - כלפי עם ישראל, שרבים מאוד בקרבו אינם מבינים את גודל הניצחון של צה"ל במלחמה זו, וחיים בתחושה שבניגוד למלחמת ששת הימים, במלחמה זו הייתה ידינו על התחתונה. תחושה מוטעית זו מביאה רבים לרפיון

ולנכונות לווייתורים על ליבה של ארץ ישראל, מתוך מחשבה שאין בכוחנו לעמוד מול אויבינו, ושעלינו להיכנע לתביעתם למסור להם חלקים מארץ ישראל ולהחריב את היישובים שנבנו בהם.

ו. מטרת הציון להפנים ולהנחיל את לקחי מלחמת יום כיפור לדורות הבאים

מעבר לחובת ההודיה לקב"ה על הצלת מדינת ישראל בכלל ועל הצלתי הפרטית קיימת בעיניי מטרה חשובה נוספת לציון מלחמת יום כיפור מדי שנה בשנה ברוב עם. יש חשיבות רבה בהעברת החוויות והתחושות שעברו עלינו באופן פרטי, והמחשת הסכנה בה הייתה נתונה מדינת ישראל לכל אלו שלא חוו את הימים הללו, על מנת שכולנו נזכור תמיד שהמתנה הכל-כך יקרה של מדינת ישראל אותה קיבלנו מהקב"ה איננה מובטחת, ואם לא נלמד ממה שקרה ואם לא נסיק את המסקנות המתבקשות ולא נפיק את הלקחים הנדרשים אנו עלולים ח"ו לעמוד שוב במצב דומה. זיכרון מלחמת יום הכיפורים חשוב כדי שנפנים שקטסטרופות בלתי צפויות לחלוטין עלולות להתרחש בלי כל הכנה מוקדמת - שברגע אחד ניתן ליפול לתהומות ולצלול מאגרא רמא לבירא עמיקתא. הזיכרון חשוב כדי שנפנים ונזכור שגם אנשים גדולים, חכמים ונבונים, יכולים לטעות בהערכתם, ושאינן מקום לבטוח באדם גם אם הוא נראה מאוד מקצועי, ידען ובעל ניסיון. הזיכרון חשוב כדי להחזיר לתודעתנו שחוט שערה דק ביותר מפריד בין ניצחון לכישלון, בין ישועה לאבדון. חשוב להכיר בכך שכמו שברור לנו שמלחמת ששת הימים הייתה גילוי אלוקי, ומאת ה' הייתה זאת היא נפלאת בעינינו - כך בדיוק גם מה שארע לנו במלחמת יום כיפור מאת ה' הייתה זאת, ועלינו לנסות לפענח את המסר שהקב"ה רצה להעביר לנו באמצעות מאורעות מלחמת יום הכיפורים.

ז. האם נכון לקבוע יום הודיה כאשר אנו מבכים את הנופלים הרבים במלחמה?

מצד שני, קיים קושי לקבוע יום הודיה ויום אמירת הלל לאור העובדה שזכירת המלחמה מזכירה לכולנו גם את החברים הרבים שנהרגו ונפצעו במלחמה זו. זיכרון זה מוביל אותנו לעצבות ולאבל, מעין התחושות המלוות מי שנמצא בבתי עלמין צבאיים באזכרות. זיכרון המלחמה כולל גם זיכרונות לא נעימים מימיה הראשונים של המלחמה בהם לא הצלחנו לעמוד מול הכוחות המצרים והסורים שהצליחו לאיים על מדינת ישראל. אלא שאנו מורגלים להפריד בין טוב לרע, ויודעים שיש להבחין בין הודאה על הטוב ובין האבל על הרע. אנו מצליחים להסמיק את יום הזיכרון לחללי

צה"ל ליום העצמאות, ובגוש עציון בכלל, ובכפר עציון בפרט מורגלים לשמוח ולחגוג את הקמת מדינת ישראל ביום נפילת גוש עציון, וביום אמירת קדיש על למעלה ממאה לוחמים ומתיישבים שנהרגו ביום נפילת הגוש - שהוא יום ההכרזה על מדינת ישראל. כמו-כן אנו שמחים ומודים לה' ביום שחרור ירושלים למרות שבאותו יום עצמו אנו מקיימים אזכרה למאה שמונים ושניים לוחמים שמסרו נפשם בקרבות לשיחרור העיר. גם ההלכה דורשת מאיתנו לדעת לעיתים במצבים קשים ביותר לברך 'שהחיינו' בסמוך לברכת 'דיין האמת'.

ח. נדרי לה' אשלם

ובאופן אישי, בימי המלחמה חשתי כל העת שאני נתון בדין קשה, ושעלי לקבל על עצמי קבלות בתחום הרוחני כדי לנסות לאזן את עצמי מול השטן המקטרג בשעת הסכנה. אינני זוכר אם היה זה בעיצומה של הלחימה בדרום במסגרת חטיבה 500, או בימים שלאחר המלחמה בהם שילבנו כוונות עם אימונים והכשרת צוותי טנקים שיוכלו למלא את חסרונם של הטנקיסטים הרבים שנפגעו במלחמה. בימים אלו, כשניתחתי לעצמי כל מה שעברתי בימי המלחמה, קיבלתי על עצמי להקדיש את חיי לקרב יהודים לקב"ה. חשתי שאם זכיתי והקב"ה השאיר אותי בחיים, הרי שעלי להקדיש את חיי לקב"ה ולעבודתו. וזו עצמה סיבה נוספת וחשובה שאני מרגיש בגללה צורך להזכיר לעצמי מדי שנה את מה שעבר עלי, ובעקבות זאת את מה שקיבלתי על עצמי, כדי שהדברים לא יתעמעמו ויישכחו במהלך השנים ואוכל לקיים את מה שקיבלתי על עצמי.

ט. הזיכרון בימים אלו של מחלוקת ופילוג בעם ישראל

זיכרון זה של מלחמת יום כיפור קשה עלי במיוחד בימים אלו של פילוג, שסע ומחלוקות בעם ישראל, כאשר אני חש שכאז כן עתה - גורלה של מדינת ישראל מונח על כף המאזניים. אם לא נתעשת ונשכיל לשמור על אחדותנו אנו עלולים ח"ו למצוא את עצמנו שוב במצב בו היינו בראשית מלחמת יום כיפור. זיכרון מלחמת יום כיפור מחייב את כולנו לזכור כל העת כי אנשים אחים אנחנו, ושללא אחדות אין לנו סיכוי לשמור על אחיזתנו בארץ ישראל. ללא אחדות אין השראת שכינה בעם ישראל, ובלי השראת שכינה וסיעתא דשמיא אין כל אפשרות להחזיק מעמד בארץ ישראל. האירנים, חיזבאללה, חמאס ושאר אויבינו מחככים ידיהם בהנאה כשהם רואים את מלחמות האחים שמתחוללות לנגד עיניהם - עבודתם נעשית על דינו אנו. הביטחון, עוצמת צה"ל וכח ההרתעה נפגעים באופן משמעותי, הכלכלה מידרדרת, היחסים עם מדינות העולם במשבר אף הם, ומה שנפגע יותר מכל הם החוסן הפנימי והלכידות

שהם סוד קיומנו בארץ. בסוף ימי בית שני הביאו מלחמות האחים והמחלוקות בין כתות שונות לשריפת אסמי התבואה שאיפשרו לשרוד את המצור, וירושלים נפלה בידי רומא. מחריד לראות ולהיווכח שהיום שורפים לנגד עינינו את האסמים שמאפשרים את קיומנו בארץ, שהם העוצמה הביטחונית, הכלכלית והמדינית של מדינת ישראל - עוצמה שמאפשרת לכולנו את החיים בארץ. אנו מחויבים ללמוד מההיסטוריה, ולעשות הכל כדי למנוע ח"ו את חורבן הבית השלישי במו ידינו. מוטל על כולנו להרבות תפילה שהעושה שלום במרומיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל, והשלום והבטחון יחזרו לעם ישראל.

י. ט"ו באב התיקון לתשעה באב

המאורע הראשון שאירע ב"ז בתמוז היה שבירת הלוחות - ומאורע זה מטביע את חותמו על אופי היום, בו אנו מתאבלים ומבכים את ניתוק הקשר האמיץ שהיה אמור להיות בינינו ובין הקב"ה. הלוחות מעשה אלוקים והמכתב מכתב אלוקים היו אמורים לשכון באהל מועד, ובכך לציין את השראת השכינה בעם ישראל ואת הקשר המיוחד והאמיץ בין הקב"ה לעמו. שבירתם מבטאת את הניתוק הנורא של קשר זה ואת החורבן הרוחני שבעקבותיו. גם ביטול התמיד שאירע ב"ז בתמוז מבטא יותר מכל את ניתוק הקשר בין עם ישראל לקב"ה, שהרי הקרבות הם שיוצרים את הקשר והחיבור בינינו ובין ה'. המאורע הראשון שאירע בתשעה באב היה חטא המרגלים, שבעקבותיו נגזר על אבותינו שלא ייכנסו לארץ. ואם כן תשעה באב מבטא את החורבן הלאומי ואת ניתוק הקשר בין עם ישראל לארץ ישראל. גם חורבנות בית המקדש הראשון והשני וחורבן ביתר, שאירעו אף הם בתשעה באב, הביאו לגלות ולהתרוקנות ארץ ישראל מעם ישראל.

לאחר שהמשנה בתענית מונה את כל הדברים שאירעו לאבותינו בשבעה עשר בתמוז ובתשעה באב, היא חותמת באמירה שלא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים וכו"ו באב. יום הכיפורים הינו התיקון של שבעה עשר בתמוז, שהרי בו ניתנו לנו הלוחות השניים וחזר החיבור והקשר בין הקב"ה לעם ישראל. ואכן יום הכיפורים מהווה עד ימינו את היום בו מתהדק הקשר בינינו ובין הקב"ה לדרגה הגבוהה ביותר - יום של סליחה ומחילה, דמיון למלאכי השרת והתקרבות מקסימלית בין הקב"ה לעם ישראל. אשר על כן מפחיד עד מאוד להיזכר כל שנה, שדווקא ביום כיפור שהוא יום ההתקרבות הגדולה ביותר בין הקב"ה לעם ישראל - יום החיבור החזק בינינו לקודשא בריך הוא - חווינו הסתר פנים וניתוק כואב כל כך מהקב"ה ששפך קיתון רותחין על פנינו. הסתר פנים כזה ביום כזה מחייב אותנו לחשב את דרכנו ולנסות להבין על מה ולמה דחה הקב"ה את התקרבותנו

וחיבורנו, ומה מוטל עלינו לעשות כדי שנחזור ונזכה להשראת שכינתו של הקב"ה בקרבנו.

ובהמשך ליחס בין י"ז בתמוז ליום הכיפורים, גם ט"ו באב מהווה תיקון לתשעה באב ולניתוק של עם ישראל מארץ ישראל. ואכן אנו מוצאים שכאשר הגמרא מחפשת את המקור לשמחת ט"ו באב היא מציינת שבו כלו מתי מדבר - כלומר שזהו בדיוק התיקון והנחמה מהאסון הראשון של תשעה באב שבגללו נגזר על אבותינו שלא להיכנס לארץ, ומיד כשכלו מתי מדבר, הקב"ה מורה לעם ישראל להתחיל לרשת את ארץ ישראל. וכיוצא בזה, המאורע האחרון שאירע בתשעה באב הוא חורבן ביתר, וכנגדו אחת הסיבות המובאות בגמרא לשמחת ט"ו באב הוא שניתנו הרוגי ביתר לקבורה, כלומר שזהו יום הנחמה לחורבן ביתר שאירע בתשעה באב. יום ט"ו באב הינו חג האהבה והנאמנות לארץ ישראל. גם שלושת הדברים הנוספים שאירעו בט"ו באב קשורים לתיקון הפירוד בעם ישראל ואיחודו מחדש - הותרו שבטים לבוא זה בזה, הותר שבט בנימין לבוא בקהל, והושע בן אלה מלך ישראל ביטל פרוסדיות שהקים ירבעם בן נבט על מנת למנוע מאנשי מלכות ישראל מלעלות לירושלים.

דברי סיום

כדי לבסס את אחיזתנו והשתרשותנו בארץ יש צורך באחדות בין כל פלגי עם ישראל ושבטיו. תפילה גדולה בפינו שנזכה שכל הפלגים המתכתשים בעם ישראל יבינו שכוחנו באחדותנו, ורק אחדות (אחדות ולא דווקא אחידות) וכבוד הדדי יבססו את ישיבתנו בארץ ישראל, ויחזקו את יכולתנו לעמוד בפני אויבינו ומבקשי רעתנו.

